

עין משפט **נר מציה**

רנב א מיי פ"ח מהל' מאלכות אסורות הלכה י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עקן סב טוש"ע י"ד סימן פ סעיף א:

רנב ב מיי שם הלכה יז ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

שיטה מקובצת

א (משכא ארכי): פירש בקונטרס דסלקא דעתין: **ג** לא סגי משום עיזא דכרכין ובחדורות וכרוכות נמי לא סגי דשל שור נמי כרובה פ"י עגולה וחדורה פירוש גס חדין בראשיתן: **ז** קאי אלא אחדורות ולמ"ד עז כרכין חיה: **ס** וצבי כן הוא כדאמרין בסוף מסכת כתובות וחזינן נמי: **פ** ומיהו כמו כן היה יכול לדקוק מקרש:

רבינו גרשום

כרוכות בעינן. כלומר סדק על סדק כשור דמיתוי כקין בתוך קרן: חרוקות בעינן דאינן חלוקות: מופצלות בעינן. שנים ושלשה בקרן אחת: חדרות בעינן. עגולות: מפרי פי איש דהוא שריוה תשבע נפשו דקנה ואכל: והוזרו ברבינו אחא כו'. כלומר אע"פ דהלכתא כותיה דשמואל דשרי הוזרו ברבינו אחא דאסר: טביא דבי עילאי. צבי של אוהו יער ששמו עילאי: בין אונא לאונא. כלומר בין אוון לאוון: פרשא קטיל אריא. לשון פרשים: א"ל איברא. כלומר ודאי אני רוצה:

נמ:

כקרני חיה ולא טלפים כטלפי חיה וי"ל הכי כל שיש לו קרנים גרידא כקרני חיה חלצו מותר או שיש לו טלפים כטלפי חיה כמו כן אין לספוקי צבהמה רבי דוסא אומר יש לה קרנים כקרני חיה חלצה מותר

יש לה טלפים כטלפי חיה אכתי איכא לספוקי צבהמה דיש טלפי

להתיר חלבה והכי קאמר אלו הן סימני חיה שחלבה מותר כל שיש לה קרנים וטלפים רבי דוסא אומר יש לה קרנים אי אתה צריך לחזור על טלפים יש לה טלפים צריך אתה לחזור על קרנים וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת ^(א) מותר ^א בללא הוא והרי עז דייש לו קרנים וטלפים וחלבו אסור כרוכות בעינן והרי שור דכרוכות וחלבו אסור ^ב חרוקות בעינן והרי עז דחרוקות וחלבו אסור מפוצלות בעינן והרי צבי דאין מפוצלות וחלבו מותר ^ג חדרות בעינן הלכך ^ההיכא דמיפצלא לא דינא ולא דיינא היכא דלא מיפצלא בעינן כרוכות חדרות וחרוקות והוא דמיבלע חירקיהו והיינו ספיקא דעיאי ^ו כרכו ההיא עיזא כרכו דהואי בי ריש גלותא דעקור מלא צנא דתרבא מינה רב אחאי אסר רב שמואל בריה דרבי אבהו אבל מיניה קרי אנפשיה ^זמפרי פי איש תשבע בטנו שלחו מתם הלכתא כוותיה דשמואל בריה דרבי אבהו והוזרו ברבינו אחאי שמואיר עיני גולה הוא: ^חוקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר: אמר רב יהודה קרש טביא דבי עילאי מגרם אריא דבי עילאי אמר רב כהנא תשע אמהתא הוי בין אונא לאונא דאריא דבי עילאי אמר רב יוסף שיתסר אמהתא הוי משכיה דטביא דבי עילאי אמר ליה קיסר לר' יהושע בן חנניה אלהיכם כאריה מתיל דכתיב ^אאריה שאג מי לא יירא מאי רבותיה פרשא קטיל אריא אמר ליה לאו כהאי אריא מתיל כאריא דבי עילאי מתיל אמר ליה בעינא דמיהוית ליה ניהלי אמר ליה לא מצית חוית ליה אמר ליה ^באיברא חוינא ליה בעא רחמי אתעקר מדוכתיה כי הוה מרחיק ארבע מאה פרסי גידם חד קלא אפילו כל מעברתא ושורא דרומי נפל אדמרחק תלת מאה פרסי גידם קלא אחרינא נתור כבי ושיני דגברי ואף הוא נפל מכורסייא לארעא א"ל במשורתא מינד בעי רחמי עליה דלהדר לדוכתיה בעא רחמי עליה ואהדר ליה לאתריה אמר ליה קיסר לר' יהושע בן חנניה בעינא דאיחוי לאלהיכו א"ל לא מצית חוית ליה א"ל איברא חוינא

צבי דהא חזינן את בשרו וצבי כן הוא ^א כדאמר במסכת כתובות (דף קיב.) בסוף וחזינן נמי דבשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ואמרינן במדרש שיר השירים דומה דודי לצבי מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה כך הקצ"ה בשעת גלותן

וצרתן של ישראל נותן עינו עליהם לשומרם וה"ג ר"ת מבזולות כלומר זקופות וראשיהם כפופות ושל צבי אינם כפופות כלל ומבזולות לשון כפיפה כדאמר בקדושין פרק האומר (דף סב:) מאי משמע דהאי חגס לישנא דבזולנא הוא דכתיב הלכוף כלאמון ראשו ואפילו גרסינן מפזולות אין לחוש דכמו מבזולות הוא כדאשכחן פרק ככל מערבין (עירובין כט:) ^אדאפציל זירתא דהוי כמו דאצילי וצמטניות יש צממה מקומות הבקר במקום הפקר (פאה פ"ו משנה א:) **וּכְרָשׁ אַע"פ** שאין לו **אַיִל** קרן אחת חלבו מותר. וא"ת בפרק צממה מדליקין (שבת דף כח:) אמר תחש קרן אחת היה לו צמנחו וטהור היה מדאמר רב יהודה דאמר שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת הייתה לו צמנחו והכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טהור והלא כל אותן שיש להן קרן אחת אינן שוין דהא איכא קרש שהוא חיה ושור שהוא צממה וי"ל דסמיך אמתניתין דבא סימן (מדה דף נא:) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים ומסתמא אפילו בקרן אחת איירי מדאשכחן שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת הייתה צמנחו וטהור ומיהו כמו כן היה ^א לדקדק מקרש דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת והוא מעלה גרה ומפרים פרסה: **הבי** גרסינן שיתסר ^א(הוי משכה אמהתא) דטביא דבי עילאי ולא גרסינן אריא דאפילו צין אונא לאונא אית ליה תשע אמהתא א"כ משכיה טפי משיתסר: **נתור בבי** ושיני. מכאן משמע דככי לא הוי החניכיים שקורין יינצ"ש שאותן אין דרכן ליפול כדאשכחן בערבי פסחים (דף קיג.) א"ל רב לצריה לא תשתי סמא ולא תעקור ככי אלא ככי הם השינים האחרונים הטוחנים המאכל ושינים הם השינים שלפנים וכן (איוב יג) על מה אשא בשרי בשני מתרגמינן אטול בסרי צככי. [וע"ע תוס' ע"ז כח. ד"ה כין:]

אלו טרפות פרק שלישי חולין

לפסיר חלצה. והכי קאמר אלו סימני חיה לידע שחלצה מותר: **שיש לה קרנים**. לקמיה מפרש: **טלפים**. כפורני הפרקות: **אי אסא לריך לחזור**. שאפילו נחמכו רגליה כשרה וחלצה מותר שהקרנים סימן מובהק הוא: **קרש**. חיה היא ולקמיה מפרש לה: **כרוכות**.

גילדי גילדי קליפה על קליפה כעין קרני השור: **חרוקות**. מלאות פגימות וחרויים קרניי"ר בלע"ז: **והרי עז וחרוקות**. דקס"ד הדר ביה מכרוכות ואוקי סימנא אחרוקות וכרוכות מו לא בעינן: **מפזולות**. פורקיי"ר ש בלע"ז: **והרי צבי דאין מפזולות**. לא ידענא מאי קאמר דהא ודאי מפזולות הן וגרסא צעיני שמה שאנו קורין צבי לא היו הם קורין צבי אלא אותן הנקראים שטיינצ"ק וקרנים שלהן אינן מפזולין: **חדוות**. עגולות שמעמי ולא כשל עז שהן רחצות ולא^א נראה דכרוכות היינו עגולות כדאמר צב"ק (דף יז:.) גצי שיחין ומערות וצבכורות (דף מ:.) נמי גצי ^א פיו דומה לשל חזיר והכי גרסינן ב^א חדרות^א כעין קרני איל וצבי שחדין למעלה: **פלנד**. כיון דאיכא מפזולות ואיכא דלאו מפזולות: **היכא דמיפצלא לא דינא ולא דיינא**. כלומר אין להרהר ולחזר אחר סימן אחר שאין פיצול בקרני צממה: **והיכא דלאו מפזולות**. כגון צבי: **בעינן חדרותא^א כרוכות וחרוקות**. דניפוק מספיקא דכולהו. חרוקות לאפוקי מספיקא דשור. חדרות לאפוקי מעז שהן רחצות. כרוכות לאפוקי נמי מספיקא דעז. ואף על גב דשל עז אינן חדרות יש עז כרכו ששמו עז וקרניו חדרות וחרוקות ומספקא לן אי מינא דעז הוא: **דמינעל חירקיהו**. חריציה תכופות וסמוכין ומוצלעים זה בזה: **והיינו ספיקא דעיזא כרכו**. שקרינו חדרות וחרוקות ומספקא לן כיון דחדרות וחרוקות חיה הוא או דילמא כיון דשמו עז מין צממה הוא: **דעקור מלא לנא דתרבא מינא**. לאחר שחטתה הויאזוהו ממעה: **מפרי פי איש**. בשכר ששמעתי וקצלתי שהוא מותר בטמי שצע ממנו: **והוהרו צרציו אחאי**. לנהוג צו כבוד ולדון לפניו כהלכה עד שיחזור צו ולא להמירה צפינו מה שהוא אוסר שמאיר עיני גולה הוא: **קרש**. דייין בלע"ז: **דבי עילאי**. שם יער: **טגריס**. לא איתפרש לן היכא איירינן ביה: **אומשכיה**. ארכו: **אריה שאג מי לא יירא**. כך ה' אלוקים דבר מי לא יצנא הרי שנמשל לו: **פרשא קטיל**

אריא. אדם גבור הורג את הארי: **דמחזית ניהליה**. לאריא דבי עילאי: **איברא**. אמת אני רוצה לראותו ועל כרחך לריך אתה להראותו לי: **אפילו כל מעצרתא**. הפילו כל הנשים המעוברות: להדי

בקומתן

מסורת הש"ס

^[א] נגרי הערוך ערך חקן צ' מדוקות, ^[ב] נגרי הערוך הדורות ח"ל הדורות פי עגולות כרוכות סדק על סדק דמחוי כקין בתוך קרן חרוקות דאינן חלוקות, ^[ג] נגרי הערוך כרכיו פי שם מקום, ^[ד] נגרי הערוך אברא וכתב התוסף שהוא מלשון ברי', ^[ה] צמ"א: ולי, ^[ו] [צ"ל זנב הגדין, ^[ז] נגרי הרש"ל הדורות, ^[ח] נגרי הרש"ל חדרות, וכן לקמן, ^[ט] צ"ל דעז. רש"י, ^[י] [ושם איתא דאציל זירמא, ^[יא] (צ"ל אמהתא הוי משכא),

תורה אור השלם

1. מפרי פי איש תשבע בטנו תבואת שפתיו יתבעי: משלי יח כ
2. אריה שאג מי לא יירא אדני אלהים דבר לא מי אציבא: עמוס ג ח

הגהות חב"ח

^[א] נמי וקרש וכו' קרן אחת חלבו מותר כל"ל וכן בסמוך:

הגהות מהר"ב

רגישבורג

^[א] נמי אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר ובללא הוא כל"ל: ^[ב] רש"י ד"ה חדרות וכו' והכי גרסי: חדרות כעין וכו' כל"ל:

קצוי רש"י

קרניי"ר [קרינוד"ש].

סדוק.

פורקיי"ר ש

[פורקיידי"ש]. מפוצלות.

שטיינבו"ק

[אישטיינבו"ק]. אקו.

יעל-סלע.

דיי"ן. צבי.

מסורת הש"ס

א) עינין חוס' יצמות סג. ד"ה זינן, ב) (תענית כה.), ג) נפי' כשתבא לנקוט השור בדוק אם יש לו כרס גדולה כי עיין ערך בערך כרס א'), ד) (שבת כח: ע"ז ת. ע"ש, ה) (ע"ז ת. א') ר"ה יא., ו) ז"ל לדעתן, ח) ונש' איתא למיט', ט) ז"ל אחר ד"ה מקרין מרתי, י) (וח' לשון הערוך [ערך צב א'] כל מעשה בראשית לקומתן נבראו לצייון נבראו פירוש לקומתן גדולים מלאים ולא קטנים שצריכין לגדל לדעתן נבראו ולא דעת המיתוקות ופי' לצייון לשון יופי כמו לצדי כו'), כ) ביוצר לשמות מורה, ל) ז"ל ושר ההפך, מ) (עין חוס' יצמות שס שמתו בשם פסקתא שמונה שמות וכו'), נ) ס"א שבעים וכן איתא בספר היכלות היחול הש"ה דף דף דפוס אמ"ש ד"ה הכלל העולה, ס) ז"ל יאש"ה, ט) [לקמן פב:],

גליון הש"ס

גב' אלא צבינום. עיין פריש"י על המורה בראשית א' כה: תרג' ד"ה הרביב וכו' מפעיא ליה ארבעינא. עיין לקמן פס' ע"ב חוס' ד"ה ולפסוקי:

מוסף רש"י

מקרין תרתי משמע. דקמת מקרינן לו קרני (שבת כח.) ותיטב לה' משור פרי. אמר דוד ומיעב לה' תפלמי מור, שמים שיהי שור דהיינו אוחז יוס שטלה כדכתיב שור או כשב וגו', הרי עשוי וגמור כפר שהוא בן ג' שפליט מקרינו לא חסר (ע"ז ח.). במקומות קודמות לפרסותיו (שם) נבראו. שור עס קרינו מנוגדלין, וכיון שאלה ראשו מתלה נמצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו (שם) דבעת נבראו. שאלם אם תפלין להברלות ואמרו כן (ד"ה יא. ושם: לדעתן). בצבינום. נקטם על אחד ואחד ובדפוס כל אחד ואחד (שם).

שיטה מקובצת

א) שור דרכו להיות כרסמן ופרסמן: ב) אלא א"כ נתגדל כל הצורך: ג) שר העולם אמרו קשה: ד) משום דכתיב למינהו בעשייה או א"א אפי' בארץ מיבעיא ליה לר' יאשיה דאמר: ה) נרשם על מלות דבעי התם הרביע ועל מלות מהו מי וגי' דאמר ר"ל המרביע [שני מינים שבים] לוקח דגמרינן: ו) איצטרך את חוקותי לחוקים שחקקתי לך כבר: ז) ואי"ת הא דפרין התם:

להדי יומא. נגד השמש: **דאִיצנים ליה נהמא**. אחתן לו סעודה: **לגידא דרבינא**. על שפת נהר ששמו רבינא: **דרויה עלמא**. להתקצץ שם חיילותיו והוא נמכרין למקום שמהא רוח שולטת בו: **כנשיה לימא**. טאטונו לים: **כנושא**. מכבדי הבית: **זלוחאי**. מרבלי הבית במים מפני אצק העולה וכבר הם כלו לאכול כל זה: **אי הכי**. דנפישו חיילותיו כ"כ לא מצינא: **מספוריא**. דיוושלטריי"ש בלע"ז: **דוללי**. אשקניי"ש. וסימן זה היה למנורעים: **פסר דוללי**. דישבויריי"ד: **משקל לא שקיל**. הטובה משתנה: **שור**. דרכו להיות אִזכרסתן ופרסתמן בעל כרס רחבה ופרסות רחבות: **גנוספיה**. זנבו: **שור שהקריב אדם הראשון**. כדאמרינן בלפני אידיהן במסכת ע"ז (דף ת.): **מקרין מפריס**. צשור של אדם הראשון קאי: **קרניו קודמין לפרסותיו**. שכל שוורים פרסותיהם נוולות עמם וקרנותיהם גדלים לאחר זמן אבל של מעשה בראשית צקומתם נבראו ובקרניהן וכשינא מן הארץ ראשו מתלה נמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו: **י צקומתן נבראו**. ולפיכך קדמו קרנותיו שהרי עמו נוולו וילאו מתלה והיינו שור פר ציוס שהיה שור היה גדול כפר. שור בן יומו קרוי שור כדכתיב (ויקרא כב) שור כי יולד פר קיימא לן בן שלש (פרה פ"א משנה ב): **מקרין פריסי משמע**. שכן סתם שורים: **לרעס**. שזריעם שיצראם והם ניאותו: **לצבינום**. צדמות שצחרו להם: **שר העולם**. מלאך הממונה: **באילנות נאמר למינהו עושה פרי למינו אבל צורעים לא נאמר בנאותם למינו אבל ציציאתם נאמר מזריע זרע למינהו: שאין דרכן לנאס צערבוציא**. שהרי גדולים הן וענפיהן מרובין ואין ראוין ליגדל רלופים ותכופים כי אם מפחרים: **אמר הקב"ה למינסו**. שיאל כל אילן בעצמו צחוק מחצירו שיהא לו היכר: **אלו שריסם אלו ודרכנו לנאס תכופין ומעורבצין ואם אין נוהרים לנאס כל עשב לצד הרי אין אלו ניכרין זה מזה על אחת כמה וכמה: ישמח ה' במעשיו**. שכולן זיהיין צמנותיו: לר'

"בדעתן נבראו בצבינום נבראו תקרי צבאם" אלא צבינום דרש רבי חגינא בר פפא י"הי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בעי רבינא א"הרביב שני דשאים זה על גב זה לר'

חזינא ליה אזל אוקמיה להדי יומא בתקופת תמוז א"ל איסתכל ביה א"ל לא מצינא א"ל יומא דחד משמשי דקיימי קמי דקודשא בריך הוא אמרת לא מצינא לאיסתכלא ביה שכינה לא כל שכן אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה בעינא דאיצבית ליה נהמא לאלהיכו אמר ליה לא מצית אמאי נפישו חילוותיה א"ל איברא אמר ליה פוק צבית לגידא דרבינא דרויחא עלמא טרח שיתא ירחי קייטא אחא זיקא כנשיה לימא טרח שיתא ירחי דסיתוא אחא מיטרא טבעיה בימא א"ל מאי האי אמר ליה הני כנושאי זלוחאי דאתו קמיה א"ל אי הכי לא מצינא א"ל בת קיסר לר' יהושע בן חנניה אלהיכון נגרא הוא דכתיב יהמקרה במים עליותיו אימא ליה דנעביד לי חדא מסתוריתא אמר לחיי בעא רחמי עלה ואינגעה אותבה בשוקא דרומי ויהבי לה מסתוריתא דהוו נהיגי דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסתוריתא וייתב בשוקא וסתר דוללי כי היכי דליחזו אינשי וליבעי רחמי עליה יומא חד הוה קא חליף התם הות יתבא וסתרה ב^ודוללי בשוקא דרומאי אמר לה שפירתא מסתוריתא דיהב לך אלהי אמרה ליה אימא ליה לאלהיך לשקול מאי דיהב לי אמר לה אלהא דידן מיהב יהיב משקל לא שקיל אמר רב יהודה שור כרסתן ופרסתן רב רישיה ורב גנובתיה וחילופא בחמרא למאי נפקא מינה ^אלמקח וממכר ואמר רב יהודה ^בשור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר ^גותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן מקרן כתיב ואמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרניו קודמות לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין ברישא והדר מפריס מסייע ליה לר' יהושע בן לוי ^דדאמר ריב"ל כל מעשה בראשית בקומתן נבראו ^הויכולו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם ^ואלא צבינום דרש רבי חגינא בר פפא ^זיהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר למינהו באילנות ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בעי רבינא א"הרביב שני דשאים זה על גב זה לר'

אלו טרפות פרק שלישי חולין

ס.

בקומתן נבראו. לא בעי למימר שנבראו צעמידה דהא אמרינן צפרק אחד דיני ממונות (פסהדרין דף לה:): **גבי אדם הראשון** רביעית זרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו אלא בקומתן היינו שנגמרה כל קומתן מתחלתן: **אל תיקרי צבאם אלא צבינום**. י' פירש צפרוך דכולהו נפקי מצבינום שהוא לשון יופי כמו (ישעיה ד) לצבי ולתפארת ומאחר שהן ציופיין זהו צקומתן ולדעתן שהיופי לא יבא אלא אם כן א נגדל כל הזוך ועוד יש לומר דקומתן נפיק מלשון הנצה: **פסוק זה שר העולם אמרו**. לפי מה שמפרשין דמנך זה מטטרוין כמו שיקד הפייט ^אתקף מטטרוין ^בסנהפך לשא מצשר ואומר דהוא שר העולם כמו שיקד הפייט שר המשרת נער נקרא הוא מטטרוין הנכבד והטורל ואמרינן צפרק קמא דיצמות (דף נו: ושם) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי פסוק זה שר העולם אמרו ^גוקשה מכאן דמשמע דשר העולם היה בששת ימי בראשית ושמה אגדות הם שחלוקות זו על זו ומי שסובר דמטטרוין הוא שר העולם לית ליה דחוקן זה מטטרוין א"נ מה שקרא הפייט למטטרוין נער לא בשביל הפסוק של נער הייתי אלא לפי שכתוב בספר יוסיפיון דלמטטרוין יש לו ^דעשב שמות וחשיב נער וגם מזינו דנער שם מלאך הוא כדכתיב (זכריה ב) רון אל הנער הלז: **הרביב שני דשאין זה עץ גב זה מהו**. ואם תאמר מתניתין היא במסכת כלאים צפרק קמא (משנה ו) אין נוטעין אילן צאילן ולא ירק צירק ועוד תנן (שם משנה ח) אין נוטעין זרע דלעת בתוך החלמית מפני שהוא ירק צירק וי"ל דמצעיא ליה צחוצה לארץ דשרו כלאי זרעים ואסיורי הרכנת האילן כדאינא צסוף פרק קמא דקדושין (דף נט.) דדריש שדך למעוטי כלאי זרעים שצחוצה לארץ והרכנת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא יט) את [וגו'] צהמתן לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה צהמה צהרצעה אף שדך צהרצעה ומה צהמה צין צאצך צין צחוצה לארץ אף שדך צין צאצך צין צחוצה לארץ ומצעיא ליה אי חשיבא ליה הרכנת זרעים כהרכנת אילן משום דכתיב יצהן למינהו או לא אי נמי אפילו צאצך *מיצעיא ליה לר' א'אושעיא דאמר^ט עד שזרע חטה ושעורה וחרטל צמפולת יד דדילמא מתניתין דכלאים כרצנן אי נמי צשאר כלאי זרעים ואליבא דרבנן איירי הכא דאמר בהקומץ זוטא (מנחות דף טו:): קנצוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים לא אי נמי לצני נח קמיצעיאל ליה

דשרו בכלאי זרעים ואסיורי צהרצנת האילן כדאינא פרק ארבע מיתות (פסהדרין ס.) ונפקא לן מדכתיב לן חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר צהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים והיינו צהרצנת דומיא דצהמה ושחקקתי לך כבר היינו לצני נח דכתיב צהו למינהו צאילנות וצצהמה דלמיניהו איסור כלאים משמע דממוכח צסוף שור שנגח את הפרה (צ"ק נה.) ^אדבעי התם הרביע שני מינים שציס מהו מי גמרי למינהו למיניהו מיצשה או לא ומצעיא לן אי הוי הרכנת ירק צירק כמו הרכנת אילן צאילן והוי צכלל שדך ואע"ג דכתיב למינהו איצטריך את חוקותי שחקקתי לך כבר דלא הוה ידעינן דלמיניהו אמא לאיסור כלאים אי לא כתיב חוקותי ואי לא למיניהו מאת חוקותי לחוד לא הוה נפקא לן דה"א חוקותי ^בשחקקתי לך כבר צמרר וא"ת ^גהא פריך התם אלא מעתה ושמתם את חוקותי מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא ומאי קשיא הא לא מוקמינן האי אצני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב למיניהו צמעשה בראשית וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי היכי דהאי לא קאי אצני נח האי נמי לא קאי אצני נח ומשני דהתם כתיב חוקותי צמר ושמתם אצל הכא כתיב חוקותי קודם תשמור:

אמרה

עין משפט נר מצוה

רגג א מיי פ"א מהל' כלאים הלכה ה סמג לאון רעט טוש"ע י"ד סי' נה סעיף ג:

תורה אור השלם

- המקרה במים עליותיו השם עבים רבובו המזהלך על כנפי רחן: תהלים קד ג ויתטב לך משור פרי מקרן מפריס: תהלים סט לב
- ותכל צבאם: ויכלו השמים והארץ ויכל צבאם:
- בראשית ב א ויהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו: תהלים קד לא
- ויאמר אלהים תרשא הארץ ורשא עשב וצריע וזרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן: בראשית א יא

לעיי רש"י

דיוושלטריי"ש [רישבולטורירש]. ספלה (מתקן להותרת פקעות). אשקניי"ש [אישקניא"ש]. דוללות. דישבויריי"ד [דישבויריי"ר]. לסתור.

רבינו גרשום

דיציבות ליה לחמא. כלומר בעינא ליכרה לו כיה: פוק צבית. כלומר הכן לו הכירה אגודה דימא: כנושיא. כלומר מכבדי רחבה וזולחאי מולפין הרחבה הרוח והגשמים: מסתורית. אטורירול בלעז: וסתר דוולאי. כלו עושה בה מלאכתה: כרסתן ופרסתן. כלומר סימנין של שור כרסו גדול ופרסותיו גדולות: מאי נפקא מינה למקח וממכר. כלומר מי שמוכר שור לחברו כרסתן ופרסתן איבעי ליה למיהב: מסייע ליה לריב"ל. כלומר מה דאמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרנותיו קודמות לפרסותיו מסייע ליה לריב"ל דאמר כל מעשה בראשית בקומתן נבראו כל מה שעתיד להיות לו לאחר זמן נברא עמו וכשנברא בין בהמה בין אדה"ר נברא תחלה [הראש] וכשנברא הראשון היו קרנים בראש ואח"כ נבראו הפרסות: לצבינום נבראו. כלומר הקב"ה שאל להם רצונכם שאברא אתכם: לדעתן נבראו. בכלל

עין משפט ונר מצוה

רנד א מיי פ"ח מהל' מכללות אסורות הלכה ו טו"ע י"ד סימן יג סעיף ו:

תורה אור השלם

- וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמָּאֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמָּאֹר הַגָּדֹל לַמְּשֻׁשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֵת הַמָּאֹר הַקָּטָן לַמְּשֻׁשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַלַּיְלָה וְאֵת הַיּוֹמִים וְהַלְמוּעָדִים וְהַיָּשׁוּם וְהַשֵּׁנִים: בראשית א יד
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֵרַת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לַהֲבַדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְיְהִי לְאֹתָת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּשׁוּם וְלַשֵּׁנִים: בראשית א יד
- וַיְהִי אִם כֵּלָּה לֵאמֹל אֶת עֶשֶׂב הָאָרֶץ וְאָמַר אֱלֹהִים סֶלַח זָא מִי יָקוּם יַעֲקֹב בִּי קָטָן הָאִי: עמוד 1 ב
- וְהָיָה הָאָרֶץ הַקָּטָן וְהַשְׁלֵשָׁה הַגְּדֹלִים הַקְּטָן אַחֲרֵי שָׁאֵל: שמואל א יז יד
- הַשְּׁעִיר עֹזִים אֲחֵד לְהִטָּאת לֵךְ עַל עֵלְת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְיִנְסֹכוּ: במדבר כח טו

- וְהוּא מוֹרִיעַ וְרַע לַמִּינֵהוּ וְעַיִן הַשֶּׁשׁ פְּרִי אֲשֶׁר וְרַע בּוֹ לַמִּינֵהוּ וְרָאָה אֱלֹהִים בִּי טוֹב: בראשית א יב
- וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם וְיִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם וְיִצְמַח בִּי לֹא הַמִּטִּיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאָדָמָה: בראשית ב ה
- אָךְ אָתָּה זֶה לֹא תֵאכְלוּ מִמִּעֵל הַגֶּרֶם וּמִמִּפְרִיָּהּ דְּהִפְרִסָה הַשְּׁטוּתָהּ אֶת הַגִּמְלָל וְאֵת הָאֲרָנְנָת וְאֵת הַשֵּׁשׁ בִּי מַעֲלֶה גֶרֶם הַמָּה וּפְרִסָה לֹא דְהִפְרִסוּ טַמְאִים הֵם לָכֵם: בראשית ב ו

- מִן הַשִּׁחִיחַ וְאֶשֶׁר עַל פְּרִי מִצְרִים וְעֵד נִגְבֹּל עֶקְרוֹן צָפוֹנָה לְכַנְעַנִי תַחֲשֹׁב חֲמִשָּׁת סוּרִי פְלִשְ�תִּים וְהַעֲזִי וְהָאֲשֻׁדִי וְהָאֲשֻׁקְלוֹנִי וְהַחִי וְהַשְּׁקֶרְנוֹנִי וְהַעֲזִים וְהַיּוֹשֵׁעַ יִג וְהָעֵזִים וְהַשִּׁבְיִם בְּחֻצִּים עַד עֵזָה כְּפָתִירִים הַיִּצְאִים מִכְּפָתוֹר הַשְּׁמִימִים וְיִשְׁבּוּ תַחֲתֵם: דברים ב כג
- וְעֵתָה הַשְּׁבִיעָה לִי בְּאַלְלוֹם הָיָה אִם תִּשְׁקֶר לִי וְלִנְיָ וְלִנְיָ בְּחֹסֶד עֲשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גִּרְתָּה בָּהּ: בראשית כג כג
- בִּי חֲשׁבוּ עֵיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מִזְרָאֵב הָרְאשֹׁן וְיָחָד אֵין כָּל אֲרָצוֹ מִקְדוֹ עַד אֲרָנָן: במדבר כא כו
- וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלֵי אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּנָר בָּם מִלְחָמָה בִּי לֹא אֲתֹן לָךְ מֵאֲרָצוֹ יִישָׁה בִּי לְבָנִי לוֹט וְתַתִּי אֶת עַר יִישָׁה: דברים ב ט
- צִידִנִּים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן שְׂרִין וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ לוֹ שֹׁנִיר: בראשית כג ט
- וְאֵת הָעָם הָעִבְרִי אֹתוֹ לְעָרִים מְקִינָה גְבֹל מִצְרַיִם וְעַד קֶצֶה: בראשית מז כא

- וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקֹעַ מִן הָעוֹף לֹא יִאֲכָלוּ שִׁקֵץ הֵם אֶת דָּגָשָׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הַעֲזִינִי: ויקרא יא יג

ס:

אמרה ירה. בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב (יהושע י פ"ג) וירח עמד: **רבי** משה קניני היה או בליסטרי היה. שהיה יודע להכיר השסועה וא"ת והא אמרינן בהמפלת (מהל כד.) דשסועה בזה מצהמה טהורה וליכא מאן דפליג ואס כן יכול להיות שצהמה

טהורה היה לו למשה וילדה לו שסועה ולא אנטריך למהוי קניני וי"ל דשמה שסועה אינה בזה אלא מצהמה שאינה מנזיה צייניו: **עוים** מתימן באו בו. צ' מקראות הס בספר יהושע (יג) והכי כתיב חמשת סרני פלשתיס העזמי והאשדודי האשקלוני הגמי והעקרוני והעוים והדר כתיב מתימן כל ארץ הכנעני ומערה אשר לנדיונים עד אפקה עד גבול האמורי והשמה מפרשה רב והעוים דכתיב בסוף קרא קמא קאי אמימן דנראש קרא דנתריה: מה

מאי רבותיה ⁶דרשגא בטיהרא מאי אהני אמר לה זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב ²והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים זיל ליקרו צדיקי בשמך ³יעקב הקטן שמואל הקטן ⁴דוד הקטן חזייה דלא קא מיתבא דעתה אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח והיינו ⁵דאמר ר"ש בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו ⁶לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעמתי את הירח רב אסי רמי כתיב ⁶ותוצא הארץ דשא בתלת בשבטא וכתיב ⁷וכל שיה השדה טרם יהיה בארץ כמעלי שבטא מלמד שיצאו דשאים ועמרו על פתח קרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים ויורדו גשמים וצמחו ללמוד ⁸שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ⁷רב נחמן בר פפא הואי ליה ההיא גינתא שדי ביה ביזרני ולא צמח בעא רחמי אתא מיטרא וצמח אמר היינו דרב אסי: ⁹אמר רב חנן בר רבא ⁸השסועה בריה בפני עצמה היא שיש לה שני גבין ושני שדראות וכי משה רבינו קניני היה או בליסטרי היה מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים א"ל רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא זיל כתוב קניני ובליסטרי באגדתיך ופרשה ⁹(ואת) חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים אמר חמשה וחשיב שיתא אמר ר' יונתן י"ארונקי שלהן חמשה א"ל רב חסדא לר' תחליפא בר אבינא כתוב ארונקי באגדתיך ופרשה ופליגא דרב דאמר רב עוים מתימן באו תניא נמי הכי עוים מתימן באו ולמה נקרא שמן עוים שעיתו את מקומן ד"א עוים שאיוו לאלהות הרבה ד"א עוים שכל הרואה אותם אוחתו י"עוית א"ר יוסף ואית להו שיתסרי דרי שיני לכל חד וחד אמר ר"ש בן לקיש הרבה מקראות שראויין לשרוף¹⁰ והן הן גופי תורה ¹⁰והעוים היושבים בחצרים עד עזה מאי נפקא לן מינה מראשבעיה אבימלך לאברהם ¹¹אם תשקור לי ולניני ולנכדי אמר הקב"ה ליתו כפתורים ליפקו מעוים דהיינו פלשתים וליתו ישראל ליפקו מכפתורים כיוצא בדבר אתא אומר ¹²כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב וגו' מאי נפקא מינה דאמר להו הקב"ה לישראל ¹³אל תצר את מואב אמר הקב"ה ליתי סיחון ליפוק ממואב וליתו ישראל וליפקו מסיחון והיינו ¹⁴דאמר רב פפא עמונ ומואב מיהרו בסיחון ¹⁴צידונים יקראו לחרמונ שריון תנא שניר ושריון מהרי ארץ ישראל מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל ללמוד שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם כיוצא בו ¹⁵ואת העם העביר אותו לערים מאי נפקא מינה דלא ליקרו לאחיו גלוותא: סימני העוף לא נאמרו: ולא והתניא ¹⁶נשר מה

אלו טרפות פרק שלישי חולין

לר' חנינא בר פפא. דלמר מדעתן ילאו דשאס למיניהם ולא נטווו על כך: **מסו**. להרכיב זה צוה: **אידיהו**. הקצ"ה הסכים על ידס: **כסיב** הגדולים. דמשמע שניהם גדולים וכתיב הקטן: **לך ומשול** **זיוס** וצילנה. נחמה היא: **שרגא** צטיהרא. נר בצהרים אינו מאיר:

יומא. חמה: **תקופות**. נמנין לחמה ועל התקופה מעצבין את השנה בסנהדרין (דף ע"ב:): **יעקב הקטן**. מי יקוס יעקב כי קטן הוא (עמוד ו): **דוד הקטן**. מקרא הוא צשמואל (א כ): **דוד** הלהו רגלים כתיב (במדבר כח) ושעיר חטאת אחד ולא כתיב צהו לה': **טרס** יהיה צארץ. עדיין לא היה צארץ: **ועמדו על פסח קרקע**. מתאזים למי גשמים כדכתיב (בראשית ב) כי לא המטיר עד שנברא אדם צששי: **ציורני**. זרעים: **היינו דרצ אסי**. שהקדוש ב"ה מתאוה לתפלתן של נדיקים: **שיש לה שני גבין**. ולכן נקראת שסועה תאוומה: **זיון**. זמן **משש** רבינו קניני היה. נד חיות צקניגון: **או** צליסטרי. מורה צקשת לחיות וצלע"ו צליסטדי"ר. ומנין היה צקי צחיות הללו שאין אדם צקי **צחס: כסוב קניני וצליסטרי**. אגדה זה כתוב שיש צה חיות יפיץ ולשון נח: **ופרשה**. מאי קניני וצליסטרי צאגדתין. ומשום דנקט כתוב צאגדתין נקט נמי להאי קרא דסרני פלשתים: **ארונקי שלהס**. חסוצים שלהס ה': **מסימן**. צן אליפי צן עשו צלו ואיוו לאלהי פלשתים ויאלו ממקומס וצלו לגור צייניהם ולהכי לא חשיב ששה סרני פלשתים: **שעיוו את מקומן**. ילאו משס ומתעוותס שחרב: **עוים**. רמת וחלחלה צלע"ו קרפ"א: **שויסל**: **דרי שיני**. שורות של שינים: **הרצה מקראום**. יש שדומה לקוראיהן סהן ראיון לישרף שלא היה לו לכותבס שאין להס לורץ צמורה וגנאי הוא לחצנן עם הקדושה: **ופן סן גופי פורס**. קעמס גדולים תלוין צהס. והשחא קא חשיב ואילי להו עד סוף שמעתא: **חארים עד עזס**. ארץ ישראל:

מאי נפקא לן מינה. אי לאו מקומן של אלו היה אלא מקוס אחרים ואלו גרסום: **ולניני ולנכדי**. ועדיין לא עצרו הדורות: **כפסורים**. ללו מפלשתים נינהו: **ליסו וליפקו**. ארעא מפלשתים וליתו ישראל וליפקו מינייהו. וקסבר ריש לקיש עוים מפלשתים היו ולמאן דלמר מתימן היו לא מילתא נמי אנטריך משוס דלאזהרייהו שלא להתגרות צצני עשו אמר רחמנא ליטו כפתורים וליפקו מעוים ויטו ישראל ויפיקו מינייהו. ושאר מקראות הדומין לזה באלה הדברים ^[3] כגון וצשעיר ישצו החורים וצמואצים וצעמונים כתיב ^[4]שם רפאים ישצו צה כולוהו טעמא אית

צה דכטולוהו כתיב ארץ רפאים תחשצ לפי שנאמר לאצרהס אצינו צין הצתרים לורעך נמתי וגו' ^[5]בראשית טו] וקחשצי ואת הרפאים וכשילאו ממזרים ועצרו דרך הר שעיר ועמונ ומואצ שנקראו כבר ארץ רפאים היה עולה על דעתס להתגרות צהס כסצורים זו היא שניתנה לאצרהס ומנעס הקדוש צרוך הוא ואמר להס ארץ רפאים ודאי יזנתשצת שהרפאים ישצו צה מקדס אצל לא זו היא שנתת לאצרהס אלא לאלו נמתיה שגרסום משס וישצו תמתיהס צשכר אצרהס שילאו צני עשו הימנו ולוט היה קרצו לאצרהס וכשהגיעו לצלל ארגוב כתיב (דברים ג) והסו יקרא ארץ רפאים זו היא שנתת לאצנים: **והוא נלחס נמלך מואצ**. למה לו לאשמועינן אלא משום דכתיב אל תצר את מואצ וגו': **והיינו דלמר רב פפא**. במסכת גיטין (דף נח:): **עמונ ומואצ טהרו כסיחון**. ע"י סיחון טהרו ארנץ לישראל צמואצ כתיב (במדבר כה) והוא נלחס וגו' וצעמונ מפורש צנחלת בני גד בספר יהושע (יג) ויהי להס הגבול יעור וכל ארץ" הגלעד וחצי ארץ צני עמונ וקא חשיב ואילו וכתיב צסיפיה יתר ממלכות סיחון אלמא כסיחון כצש דמלך צני עמונ ועוד מנינו צמלך צני עמונ שחמר למלאכי יפתח"י כי לקח ישראל את ארצי מאכרנון ועד היצוק אלמא ארץ צני עמונ הוה וסס מסיחון כצשוה דכתיב צו"י וירשו את ארנו מאכרנון ועד היצוק אצל מהנשאר צידס לא לקחו כלום: **לידונים יקראו וגו'**. ל"ז: **סנא שניר ושריון הרי ארץ ישראל סן**. וחרמונ קרצו לנדיונים ולאמורי וצנו עליו כרכים זה קרא לו שריון וזה קרא לו שניר: **העציר אוסו לערים**. מאי אשמועינן: **כי היכי דלא** ליקרו. מזרים לאחיו לאחר זמן גולים צני גולים לכך הגלס:

נשר

מסורת הש"ס

א] (שבת כג.) **ב**] (שם ע"ג.) **ג**] (שם ע"ג.) **ד**] (גי' הערוך רב חנינא בר רב פפא ערך צור א"ל.) **ה**] (שם נדה כד. ע"ש.) **ו**] (גי' הערוך ארמקין ופי' אלוונים וכצנ עליו המוסק צוטפחאות דידן גרסינן ארמקין.) **ז**] (נפ' דכרס צ' פכ"ג כצב הרצב"ס עוים פי' חולי ששמו קן וכ"פ רש"י צשעיה כא ג.] **ח**] (נצ"ח נוסף: כספרי מיטס.) **ט**] גיטין לח. **י**] (נצ"ח ערן.) **יא**] (נצ"ח ערן.) **יב**] (שפוטס יא.) **יג**] (שם.)

לעזי רש"י

בלישטרי"ר (בירשדיר"ר). קשת. קרפ"א. עווית. התכונות שרורים.

מוסף רש"י

יהא כפרה. להפסד דעתה של צלנע (שבועות ט.) עד שבא אדם הראשון. ידע שסס תורץ ועלס (בראשית ב ה.) השסועה. רחמנא אסריה דכתיב צלנע אסריה דכתיב (דברים יד) את זה לא תאכלו וגו' השסועה (נדח) צניגרי. קנינון, צלנע חוה ע"י לבנים, דוממנו וכי משס קניני הוה (ע"י יח). ערית. חולי הוה אסריה עוים צלנען סממס (ישעיהו כא ג.) צמור ומואב טהרו כסיחון. דכתיב אל תצר את מואצ, וכן צצני עמונ אל תצורס, וככתי כי חשטנן עיר סיחון וגו', אלמא טהר מואב כסיחון, וצני עמונ אשכחן ציפתח שאמרו לו מלאכי צני עמונ כי לקח ישראל את ארצי צעלומו ממזרים מאכרין ועד היצוק, ואשחמן כשצצשו את ארץ סיחון ויירש את ארנו מאכרנון ועד יצוק וגו' אלמא צצני עמונ ככשה ודעור ישראל וככשו מיניה (יש"ח) דלא ליקרו לאחיו כללותא. לא סולנר סמנו צמוצ ואת אלא להודיע צמחו של יוסף שחמון להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותו גולים (בראשית מז כא.)

שיטה מקובצת

א] רבש"ע מפני שאמרת: **ב**] יעקב הקטן דכתיב: **ג**] יצאו משס ונתנות מקומן שחרב: **ד**] ארץ רפאים ודאי היתה נחשבת:

רבינו גרשום

דעתן נבארו: שר העולם אמרו. ממונה על העולם אמרו: שחן גיבורין בפירות. כלומר ויכולין לצאת מהן כל מיני פירות בעין אחד אמר הב"ה למינהו: וכתיב וכל שיה השדה טרם יהיה בארץ כמעלי שבטא. כלומר שישנו ועשב עדיין לא היה בארץ: ביורני. זרעים: קניגי או בלסטרי היה. צייר או רובה קשת: מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים. כלומר שמה

לא היה לא קניגי ולא בלסטרי ידע שם של אותה בריה ברוח הקדש: זיל כתוב קניגי באגדתין. כלומר טעם דרב חנן בר רבא ופרשה: פתח חמשה וחשיב שיתא. כלומר עוים הם הששי: א"ר יוחנן אינודוקי שלהם חמשה. חשוכים הששי אינם חשוכים. העוים היושבים בו: וירושם וישבו תחתם כלומ' כפתורים הורישום וישבו תחתם הא למדת שאומה שעלה הן: ופליגא דרב דאמר רב ערים מתימן באו. והם הורישום כפתורי' ממקומן: **ה**] ורדי שקרא הכי וירושם וישבו תחתם עוים הורישו לכפתורים וישבו תחתם: אוחתו עוית. חולי (בסיפרי מידס. מין הוא ושמו מידס): דערים היינו פלשתים. כלומר דמצינו דפלשתים היו וישרים בעיה שכן מצינו ושמשון שנאמר וילך שמשון עזתה ויהאב אשה נחל שורק: עמונ ומואב טיהרו כסיחון. כלומר מעיקרא כשהיה המלכות בידי בני עמונ ומואב היה אסור לישראל לצור עליהם כדבר טומאה דכתי' אל תצר את מואב וכתיב בקרבת מול בני עמונ אל תצורם כינן דאפיקו סיחון מיניהו מיד נטהרו כסיחון שהיה מותרין לישראל כדבר טהרה: כיוצא בו ואת העם העביר אותו לערים. כלומר אמרנו לעיל הרבה מקראות יש שהן דומין שראויין לישרף בו. הפסוק הזה דומה כמה שאינו צריך ליכתב ויש צריכות גדול ליכתב: דלא ליקרו ליה לאותוהו גלוותא בני גלוותא. (כלומר):

^[1] נראה דל"ז ופי' דקרא הכי וכו'

(א) [ע"כ], (ב) [אפרס רש"ש], (ג) [שיך לעיל נט. בתשנ"ה], (ד) [לעיל ס:א], (ה) [ג"ז שיך שס], (ו) [עין חוס' שס ד"ה מה ארי כו' מ"ש בשם ר"ת], (ז) [ג"ז שיך לעיל נט. בתשנ"ה], (ח) [לקמן סה], (ט) [לקמן סג].

גַּשֵׁר, הוזכר בטמאים ודנין גנין אב הימנו דמה גשר מיוחד דאין לו אחד מכל הסימנין הללו וטמא אף כל שאין לו אחד מכל הסימנין הללו מין גשר הוא וטמא אכל עוף שיש בו אחד מכל אלו טהור וכל שכן שנים או שלשה או כולם חוץ מעופות המפורשים בפרשה שגזירת הכתוב הוא שאע"פ שיש בהן סימן טהרה כדאמר לקמן^(א) טמאים והאי אף לא מרבי אלא מין גשר דאין עוף טמא צעולם אלא כ"ד האמורין כאן וכדמניא לקמן (דף סג:) לפיכך מנה הכתוב בטמאים ובהנך כ"ד אמרינן דאית בהו צבולהו סימני טהרה חוץ מן הנשר: **טורים**. מנה הכתוב לטהרה ומהו אמה דן גנין אב לבולן. ואע"ג דקשא סיפא לרישא דרישא מכשר אפילו בחד סימן וסיפא לא מכשר עד דאיכא כוליהו רישא דוקא וסיפא לקמן מפרש^(ב) לה: **פירוש**. לא נתפרשו הסימנין ממש בתורה אלא מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה גשר בטמאין ובארבעה סימנין הללו הן חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה: **עוף הבא לפנינו בסתם אחד**. של טהרה טהור וכל שכן אם בא בשנים או שלשה וצלצד שיכיר בו שאינו מעשרים וארבעה הכמוצים: **אם כן**. דמתורין ילפינן: **שאר**

עופות טמאין למה לי. דכתבינו והא לית חד בהו דליהוו זיה כוליהו ארבעה סימנים דהכי אמרינן לקמן [ע"כ] דצעשרים מינייהו איכא ג' סימנים ובעורב תרין ובפרס ובעזניה חד חד: ה"ג וילנף **מינייהו מה הם פלגא ולא אכלינן אף כל פלגא ולא יוכלו וכ"ש תרי וחד: א"כ**. דאפילו בתלתא נפקא לן מעופות המפורשין דלא מתכשר למה לי למיכתב עורב דלית ליה אלא תרי:

דפרק אלו עוברין (פסחים מט:)^(א) המשאית את בתו לע"ה כאילו כופתה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתיך עד שתמות אף ע"ה מכה וצועל ואינו ממתיך עד שתתפייס וכן בסוף פ"ק דב"ק (דף טו:)^(ב) ארי צר"ה דרס ואכל פטור פירוש מחיים דהיינו אורחיה והוי שן טורף ואכל חייב פירוש לאחר מיתה דלאו היינו אורחיה והוי ליה קרן ופרקי והא כתיב ארי טורף צדי גורותיו ומשני בשביל גורותיו שהן קטנים דרכו להמית ומחנך ללצאותיו בשביל לצאותיו: **ו"ב** שיש לו **אצבע** ויתירה **והפק** וקורקבנו נקלף טהור. בגמרא^(א) קתני בצרייתא ר"ג אומר כל שיש לו אצבע יתרה חופק וקורקבנו נקלף צידוע שהוא טהור ופי' שם בקונטרס דארישא סמך דתני כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס טהור ואתא למימר רבן גמליאל ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין צידוע שהוא טהור ואין לשון הצרייתא משמע כן ומפרש ר"ת כיון שיש לו ג' סימנין הללו של טהרה צידוע שאינו דורס וטהור וא"ל לצדוק בקימן של דריסה ויש ללמוד מתוך כך דהא דאמר לקמן בגמרא דג' סימנין הדרי צבולהו פי' צי"ט עופות ע"כ חד מינייהו אינו דורס דאי יש להם אצבע יתרה חופק וקורקבן נקלף א"כ אינו דורסין וכן יש להם ארבע סימני טהרה אלא אינו דורס חד מינייהו מהתלת וכן יש לדקדק מדקאמר בגמרא עוף הבא צב' סימנין טהור והוא שיכיר עורב ועל כרחק חד מאותן שני סימנים אינו דורס דכל עוף הדורס טמא ומדלריך להכיר עורב אלמא עורב לאו דורס ושני סימני טהרה של עורב הדרי צבולהו י"ט עופות דסימן הרביעי דליתיה צי"ט עופות ליתיה אלא או בפרס או בעזניה כדמוכח בגמרא וא"ת ולמה ליה למנקט הכא כל ג' סימני טהרה בתרי מינייהו היה יכול לומר צידוע שהוא טהור כגון צאותו סימן דליתיה צי"ט עופות וסימן אחר עמו דתו ליכא לספוקי בשום עוף טמא דנשר לית ליה שום סימן טהרה ופרס ועזניה לית להו אלא חד ועורב וי"ט עופות לית בהו אותן תרי סימני טהרה אלא חד מינייהו וכי תימא דלא הוי ידעינן מאי נייהו אותן סימני טהרה דליתיה צי"ט עופות והלא היו מכירין שלך כדאמר רבי יוחנן ט' לדידי חזי לי שלך וכו' לדידי חזי לי רחס ועציד שרקרק וכן התנשמת שהיא צאות שבעופות ובפרק המפלת (מ"ה דף קג:) קריא וקיפופא דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם והיינו כוס וינסוף והואיל ומכירין אותן ליצדקו בהן והיו יכולין להחיר עוף הבא לפנינו צאותו סימן רביעי שאין צבולן סימן אחר עמו דהשתא ליכא לספוקי בשום עוף טמא וכן עורב היו מכירין כדאמר צב' מפנין (שבת קכח.) מטלטלין את הלוק מפני שהוא מאכל לעורבים ומפרש התם דכל ישראל בני מלכים הם ולקמן לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו ובפרק השולח (גיטין דף מה.) אמרינן דאתא עורב ואמר עיליש צרח ובסוף פרק צמה אשה (שבת דף קז:ו) האומר לעורב צרח וא"כ לצדקו שני סימני טהרה דעורב וצאותן שני סימני טהרה דליתנהו צעורב ליכתשרו כוליהו עופות וגם מתוך ההלכה יש קצת לצבר מדקאמר בגמרא והלא אנשי כפר תמרתא אוכלין אותה מפני שיש לה זפק וגצי סנונית לצנה קאמר והלא אנשי גליל אוכלין אותה מפני שקורקבנו נקלף אלמא הנהו צ' ליתנהו צעורב וכי תימא דמתניתין לאו כל שלשה סימני טהרה צעיא אלא או או קתני וארישא קאי דקתני כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו אצבע יתירה או זפק או קורקבנו נקלף טהור אי אפשר לומר כן כלל שהרי הוכחתי דחד משני סימני טהרה של עורב היינו אינו דורס א"כ צאינו דורס וצאיך חד סימן דצעורב היכי אכלי להו ניחוש דלמא עורב הוא וגראה לפרש דכל עיקר משנתנו לא צאת אלא לאשמועינן ד' סימנין של טהרה וממילא ידעינן דבהנך סימני טהרה דליתנהו צעורב מחזקינן ליה בטהרה: **ו"ב** **נאמר פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים**. פי' בקונטרס מדמנה תורין בטהורין והנהו איתנהו בהו ומנה גשר בטמאין ובארבעה סימנין הללו הם חלוקין ש"מ הן הם סימני טהרה וקשה לפי דקאמר בסמוך וילנף מפרס ועזניה לחודייהו והו למה לי השתא דאית ליה חד לא אכלינן דלית ליה כלל מצעיא הא אינטריך גשר לאורוי לן סימני טהרה ומיהו מפרס ומעזניה לחודייהו והו ידעי דכל מה שפרס חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה וכל מה שעזניה חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה וצין שניהם הם חלוקין מתורין מכל ד' סימנין אכל קשה מתורין דקאמר דלא אנטריך למכתב אלא לקרבן הא צריכי למכתב משום דמינייהו ילפינן סימן טהרה ועוד אי לא כתיבי תורין ה"א איפכא דד' סימני טהרה דהשתא ג' מהם יהו סימני טומאה שהיו צי"ט עופות ד' סימני טומאה ובגשר חד ומיהו הכי לא הוה מצי למימר דהא פרס ועזניה ההוא דאית ביה סימנא דלא הדר צבולהו לא יהא צו שום סימן טומאה שהוא ממש איפכא מצי"ט עופות אכל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טומאה וגראה לפרש דס"ד שיש שום תורין מיותר לאורוי לן סימני טהרה לכך פריך ההוא תורין למה לי דלאורוי לן סימני טהרה זה הייתי יודע מתורין דאתא לגופיה ומגשר ומשני דאין שום תורין מיותר וכוליהו אתו לקרבן: **ו"ה** **התם תלתא ולא אבליינן בו**. ה"מ לשנויי דהוו ליה י"ט כתובים הבאים כאחד אלא דעדיפא קא משני ומיהו קשה דזה הדבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין דבתלתא לא אכלינן עד דאיכא כוליהו וכיון דמשני אם כן שאר עופות טמאים דכתב רחמנא למה לי א"כ מאי הדר פריך וילנף מהתם מה התם תלתא ולא אכלינן כו' וי"ל דפריך וילנף מינייהו דצאותן ג' סימנין לא יוכלו אלא בתרי מינייהו ובחד דלית בהו אכלינן דהיינו תלתא דהא לא הוה ידעינן מתורין עד דאיכא כוליהו ומשני א"כ עורב דכתב רחמנא למה לי דכיון שאיך מטהר אלא בשני סימנין ואחר דליתיה צי"ט עופות א"כ לעורב דלית ביה אלא תרי למה לי:

אלו טרפות פרק שלישי חולין

סא.

א"כ שאר עופות טמאין למה לי. כלומר אי אמרינן מה תורין דאית בהו ארבעה אף כל דאית בהו ארבעה ואי לית ליה ארבעה לא א"כ שאר עופות טמאין לבר מגשר ומפרס ועזניה ומעורב דכתב רחמנא למה לי דאית להו תלתא תלתא סימנים ואעפ"כ טמאין הא אמרינן וגמרינן מתורין מה תורין דאית בהו ארבעה ולא פחות אף כל עופות לישתרו בארבעה ולא פחות: אלא מדכתב רחמנא עשרים ואחד עופות. ש"מ דלא גמרינן מתורין: וילנף מהתם. כלומר משאר עופות טמאין: התם כו' תרי מיבעיא. כלומר עורב אית ליה תרי סימנין ואף על פי כן טמא:

וה גשר מיוחד בו' אף בל' כיוצא בו **טמא**. פירש רש"י דהאי אף כל לא מרבינן אלא מין גשר שאין עוף טמא צעולם אלא כ"ד האמורין בתורה דקדמני לקמן (סג:)^(א) לפיכך מנה הכתוב בטמאין והנך כ"ד האמורין דאיכא צבולהו סימן טהרה חוץ מן הנשר ואין זה ראיה דדילמא ה"ק לפיכך מנה הכתוב בטמאים משום דעל ידי כ"ד אלו וסימניהון נוכל להכיר כל הטמא שבעולם אכל אם היה צא למנות שטהורים היה צריך למנות יותר וכן כי קאמר ולעופות אין מספר ופריך עופות טמאין כ"ד נייהו אלא לעופות טהורין אין מספר התם צעי למימר אין מספר שנוכל להכיר על ידיהם כל האחרים ומשני דאין מספר לטהורים קאמר ושפיר קא מרבה הכא אפילו שאר מינין שאינן מין גשר: **ו"ב** **עוף הדורס טמא**. וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מילתא וכי קניגי או בליטטרי היו שצדקו כל העופות טהורים ואין שום עוף טהור דורס הא אמר לקמן (דף סג:) דלעופות טהורים אין מספר ואי הלכה למשה מסיני הוא א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזניה תרוייהו לא לכתוב אותו שדורס דממה נפשך חד מינייהו דורס שאין בכל אחד אלא

חד סימן של טהרה ואותו שצוה אינו צוה כדמוכח בגמרא וי"ל דשמא קצלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור וצדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס אכל בשסועה^(א) לא שייך למימר הכי דאין זה מין צפני עצמו אלא ולד צהמה דכאיתא בהמפלת (מ"ה דף קד:.)^(ב) **והדורס**. פי' בקונטרס שאותו צבפורינו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל וקשה לר"ת דהא אפילו תרגולת עושה כן ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתיך לה עד שתמות כי עושה כן

חד משני סימנין וכן בארז (דף טו:)^(א) ארי צר"ה דרס ואכל פטור פירוש מחיים דהיינו אורחיה והוי שן טורף ואכל חייב פירוש לאחר מיתה דלאו היינו אורחיה והוי ליה קרן ופרקי והא כתיב ארי טורף צדי גורותיו ומשני בשביל גורותיו שהן קטנים דרכו להמית ומחנך ללצאותיו בשביל לצאותיו: **ו"ב** שיש לו **אצבע** ויתירה **והפק** וקורקבנו נקלף טהור. בגמרא^(א) קתני בצרייתא ר"ג אומר כל שיש לו אצבע יתרה חופק וקורקבנו נקלף צידוע שהוא טהור ופי' שם בקונטרס דארישא סמך דתני כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס טהור ואתא למימר רבן גמליאל ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין צידוע שהוא טהור ואין לשון הצרייתא משמע כן ומפרש ר"ת כיון שיש לו ג' סימנין הללו של טהרה צידוע שאינו דורס וטהור וא"ל לצדוק בקימן של דריסה ויש ללמוד מתוך כך דהא דאמר לקמן בגמרא דג' סימנין הדרי צבולהו פי' צי"ט עופות ע"כ חד מינייהו אינו דורס דאי יש להם אצבע יתרה חופק וקורקבן נקלף א"כ אינו דורסין וכן יש להם ארבע סימני טהרה אלא אינו דורס חד מינייהו מהתלת וכן יש לדקדק מדקאמר בגמרא עוף הבא צב' סימנין טהור והוא שיכיר עורב ועל כרחק חד מאותן שני סימנים אינו דורס דכל עוף הדורס טמא ומדלריך להכיר עורב אלמא עורב לאו דורס ושני סימני טהרה של עורב הדרי צבולהו י"ט עופות דסימן הרביעי דליתיה צי"ט עופות ליתיה אלא או בפרס או בעזניה כדמוכח בגמרא וא"ת ולמה ליה למנקט הכא כל ג' סימני טהרה בתרי מינייהו היה יכול לומר צידוע שהוא טהור כגון צאותו סימן דליתיה צי"ט עופות וסימן אחר עמו דתו ליכא לספוקי בשום עוף טמא דנשר לית ליה שום סימן טהרה ופרס ועזניה לית להו אלא חד ועורב וי"ט עופות לית בהו אותן תרי סימני טהרה אלא חד מינייהו וכי תימא דלא הוי ידעינן מאי נייהו אותן סימני טהרה דליתיה צי"ט עופות והלא היו מכירין שלך כדאמר רבי יוחנן ט' לדידי חזי לי שלך וכו' לדידי חזי לי רחס ועציד שרקרק וכן התנשמת שהיא צאות שבעופות ובפרק המפלת (מ"ה דף קג:) קריא וקיפופא דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם והיינו כוס וינסוף והואיל ומכירין אותן ליצדקו בהן והיו יכולין להחיר עוף הבא לפנינו צאותו סימן רביעי שאין צבולן סימן אחר עמו דהשתא ליכא לספוקי בשום עוף טמא וכן עורב היו מכירין כדאמר צב' מפנין (שבת קכח.) מטלטלין את הלוק מפני שהוא מאכל לעורבים ומפרש התם דכל ישראל בני מלכים הם ולקמן לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו ובפרק השולח (גיטין דף מה.) אמרינן דאתא עורב ואמר עיליש צרח ובסוף פרק צמה אשה (שבת דף קז:ו) האומר לעורב צרח וא"כ לצדקו שני סימני טהרה דעורב וצאותן שני סימני טהרה דליתנהו צעורב ליכתשרו כוליהו עופות וגם מתוך ההלכה יש קצת לצבר מדקאמר בגמרא והלא אנשי כפר תמרתא אוכלין אותה מפני שיש לה זפק וגצי סנונית לצנה קאמר והלא אנשי גליל אוכלין אותה מפני שקורקבנו נקלף אלמא הנהו צ' ליתנהו צעורב וכי תימא דמתניתין לאו כל שלשה סימני טהרה צעיא אלא או או קתני וארישא קאי דקתני כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו אצבע יתירה או זפק או קורקבנו נקלף טהור אי אפשר לומר כן כלל שהרי הוכחתי דחד משני סימני טהרה של עורב היינו אינו דורס א"כ צאינו דורס וצאיך חד סימן דצעורב היכי אכלי להו ניחוש דלמא עורב הוא וגראה לפרש דכל עיקר משנתנו לא צאת אלא לאשמועינן ד' סימנין של טהרה וממילא ידעינן דבהנך סימני טהרה דליתנהו צעורב מחזקינן ליה בטהרה: **ו"ב** **נאמר פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים**. פי' בקונטרס מדמנה תורין בטהורין והנהו איתנהו בהו ומנה גשר בטמאין ובארבעה סימנין הללו הם חלוקין ש"מ הן הם סימני טהרה וקשה לפי דקאמר בסמוך וילנף מפרס ועזניה לחודייהו והו למה לי השתא דאית ליה חד לא אכלינן דלית ליה כלל מצעיא הא אינטריך גשר לאורוי לן סימני טהרה ומיהו מפרס ומעזניה לחודייהו והו ידעי דכל מה שפרס חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה וכל מה שעזניה חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה וצין שניהם הם חלוקין מתורין מכל ד' סימנין אכל קשה מתורין דקאמר דלא אנטריך למכתב אלא לקרבן הא צריכי למכתב משום דמינייהו ילפינן סימן טהרה ועוד אי לא כתיבי תורין ה"א איפכא דד' סימני טהרה דהשתא ג' מהם יהו סימני טומאה שהיו צי"ט עופות ד' סימני טומאה ובגשר חד ומיהו הכי לא הוה מצי למימר דהא פרס ועזניה ההוא דאית ביה סימנא דלא הדר צבולהו לא יהא צו שום סימן טומאה שהוא ממש איפכא מצי"ט עופות אכל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טומאה וגראה לפרש דס"ד שיש שום תורין מיותר לאורוי לן סימני טהרה לכך פריך ההוא תורין למה לי דלאורוי לן סימני טהרה זה הייתי יודע מתורין דאתא לגופיה ומגשר ומשני דאין שום תורין מיותר וכוליהו אתו לקרבן: **ו"ה** **התם תל"תא ולא אבליינן בו**. ה"מ לשנויי דהוו ליה י"ט כתובים הבאים כאחד אלא דעדיפא קא משני ומיהו קשה דזה הדבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין דבתלתא לא אכלינן עד דאיכא כוליהו וכיון דמשני אם כן שאר עופות טמאים דכתב רחמנא למה לי א"כ מאי הדר פריך וילנף מהתם מה התם תלתא ולא אכלינן כו' וי"ל דפריך וילנף מינייהו דצאותן ג' סימנין לא יוכלו אלא בתרי מינייהו ובחד דלית בהו אכלינן דהיינו תלתא דהא לא הוה ידעינן מתורין עד דאיכא כוליהו ומשני א"כ עורב דכתב רחמנא למה לי דכיון שאיך מטהר אלא בשני סימנין ואחר דליתיה צי"ט עופות א"כ לעורב דלית ביה אלא תרי למה לי:

וילנף

^[1] א"כ שאר עופות טמאין

^[2] למה לי. כלומר אי אמרינן מה תורין דאית בהו ארבעה אף כל דאית בהו ארבעה ואי לית ליה ארבעה לא א"כ שאר עופות טמאין לבר מגשר ומפרס ועזניה ומעורב דכתב רחמנא למה לי דאית להו תלתא תלתא סימנים ואעפ"כ טמאין הא אמרינן וגמרינן מתורין מה תורין דאית בהו ארבעה ולא פחות אף כל עופות לישתרו בארבעה ולא פחות: אלא מדכתב רחמנא עשרים ואחד עופות. ש"מ דלא גמרינן מתורין: וילנף מהתם. כלומר משאר עופות טמאין: התם כו' תרי מיבעיא. כלומר עורב אית ליה תרי סימנין ואף על פי כן טמא: